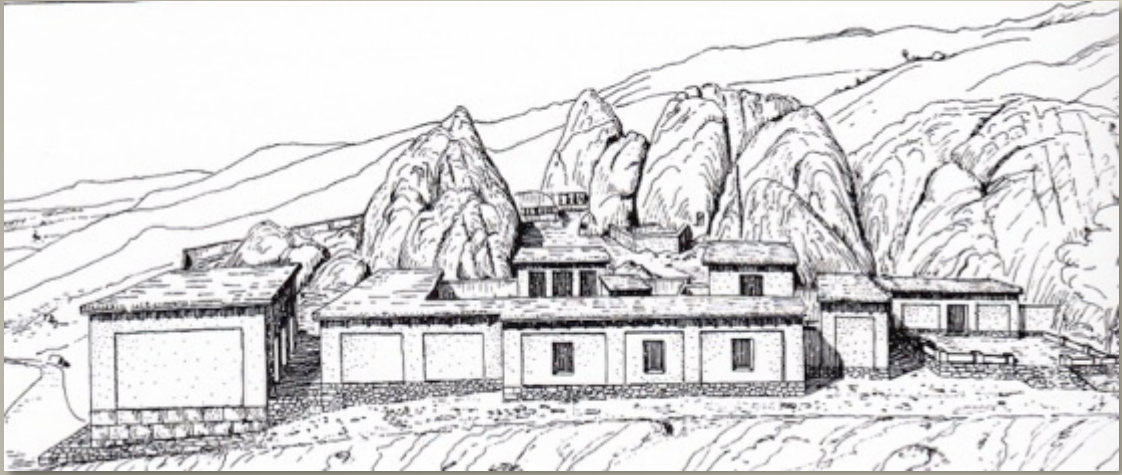

YAZILIKAYA

Yazılıkaya hakkında

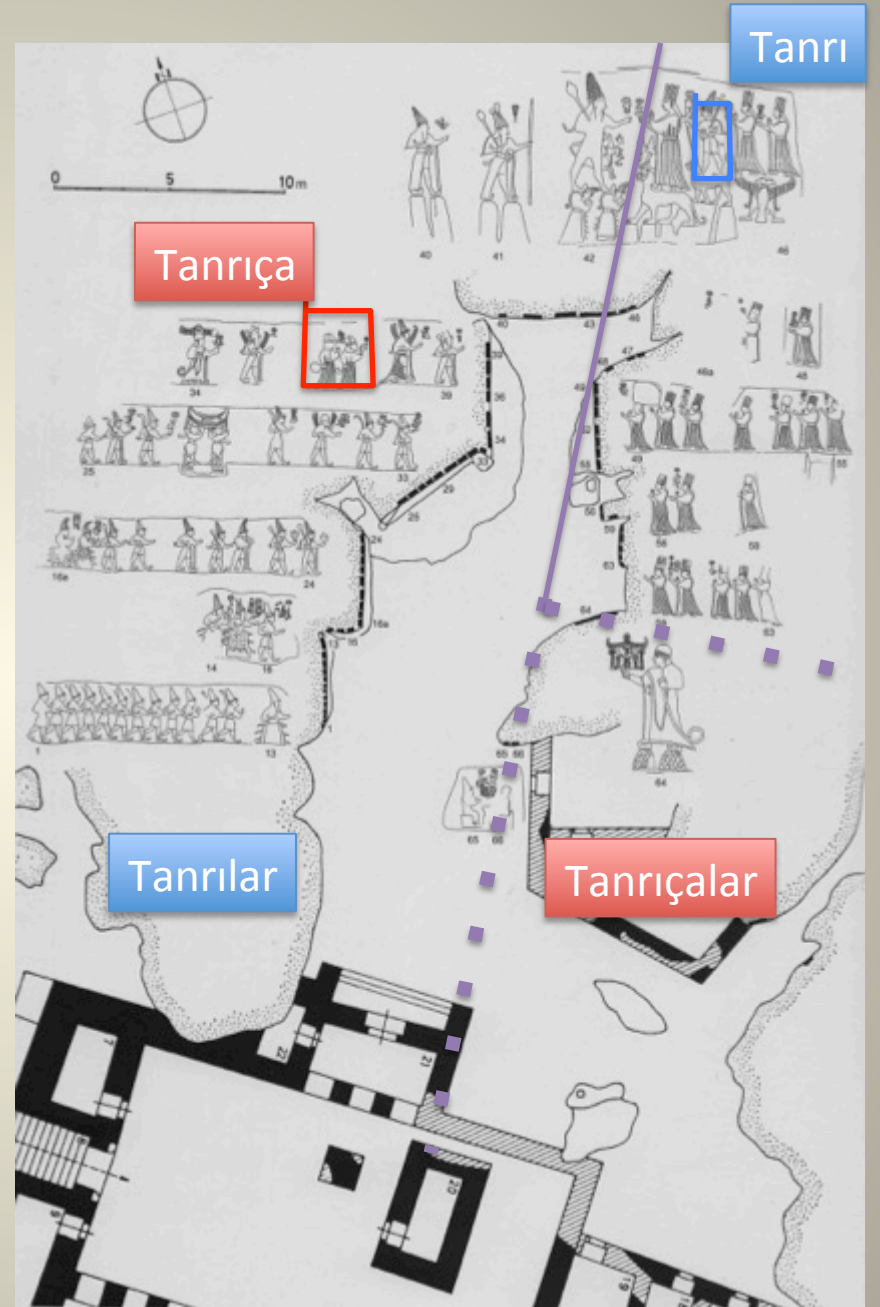
Yazılıkaya açık hava tapınağının rölyefleri(kabartma), Büyük Hitit krallık Dönemin'inin içerik ve estetik açısında en anlamlı yontu yapıtlarını oluşturmaktadır. Boğazköyün yaklaşık 2 km. Kuzeydoğusundaki kalkerden kaya sivrileri arasında doğal iki kaya odasını Hititler, kuşukusuz uzun zaman kutsal yer olarak, kültü törenlerinde kullanmışlardı. Hititler, bu kült yerini M.Ö. 13 yy. da, olası Yeni Yıl - AN. TAH. SUM. SAR veya kralların ölü kültü törenleri için, krallığın direktifi içinde geliştirmişler ve doğal kaya odalarını, (batıda büyük oda=A odası, doğuda küçük oda=B odası, ve C odası) kullanmışlar ve bunların önüne bir tapınak kurmuşlardır.

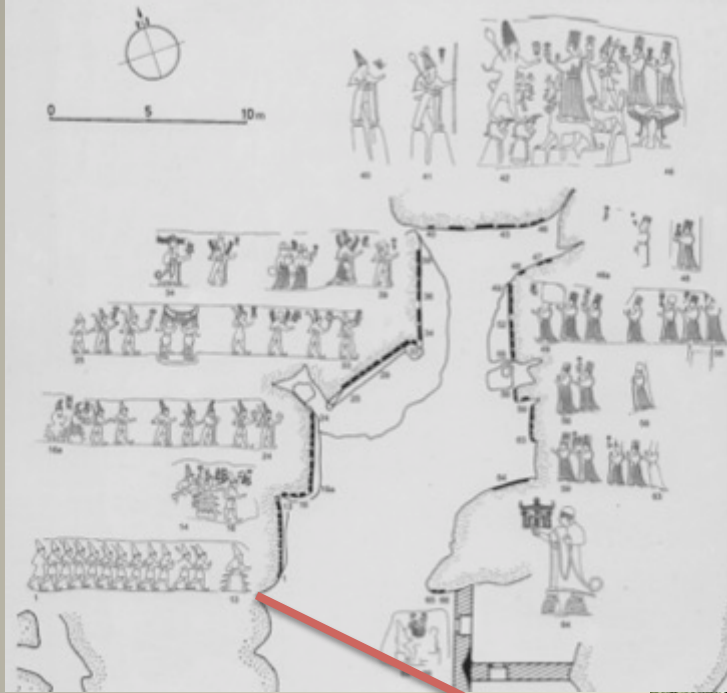

A odası

Ana Oda- Büyük Galeri

1-12:Yeraltı Tanrıları

Kısa etekli ve önünde boynuz bulunan yüksek Siviri külahlı, benzer tarzda on iki erkek tasviri.

Yüksekliği 0,77-0,88

Yeraltı Tanrıları

A ve B odasının duvarlarında yer alan on iki tanrıları, Mazzoni'ye göre Hittilerin ölümsüzlüğe ulaşma inancının temelini göstermektedir.

Hitit

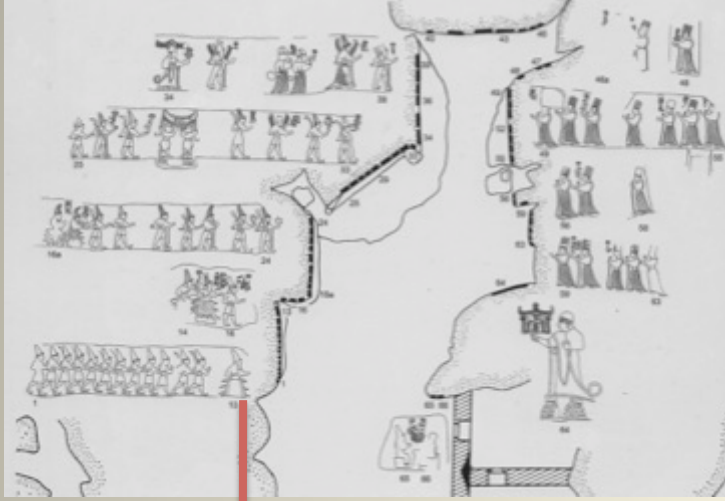
- ① 12 sayı
- ② Yeraltı tanrısı

Babil

- ① 12 sayı
- ② Cehennem kapı

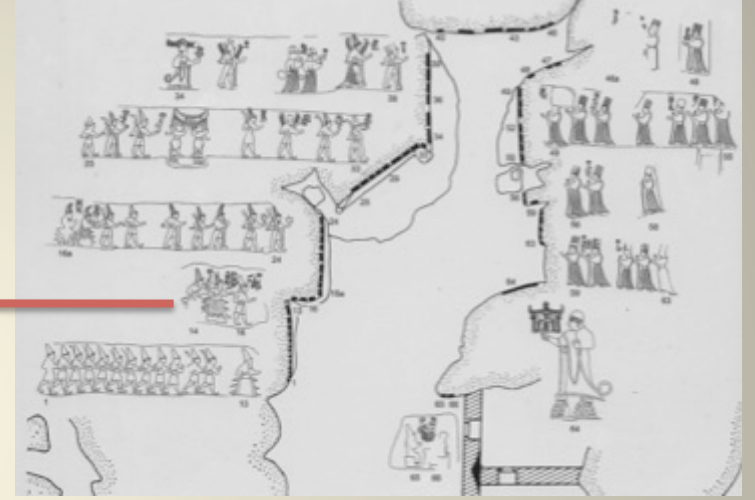
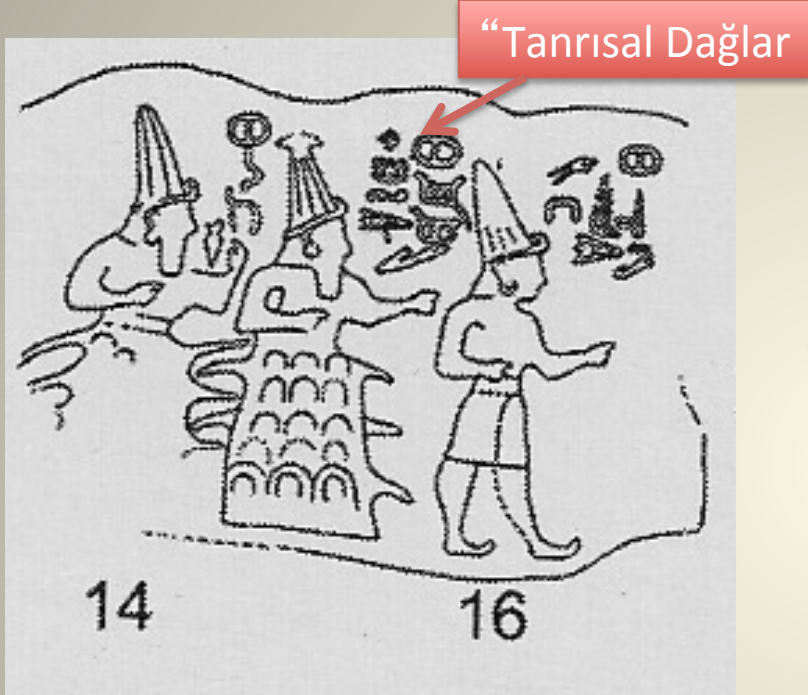
Mezopotamyadan birçok dini unsuru bünyesinde bulunduran Hitit dini anlayışı içinde, Babil'deki on iki cehennem kapısı bulunması ve cehennemle bağlantılı olan tanrıların yer altı tanrısı olabileceğine dair yorumlar, Yazılıkaya'daki bu on iki tanrının da yeraltı tanrısı olarak anılması tesadüf olmasa gerekir.

13: Dağ Tanrısı

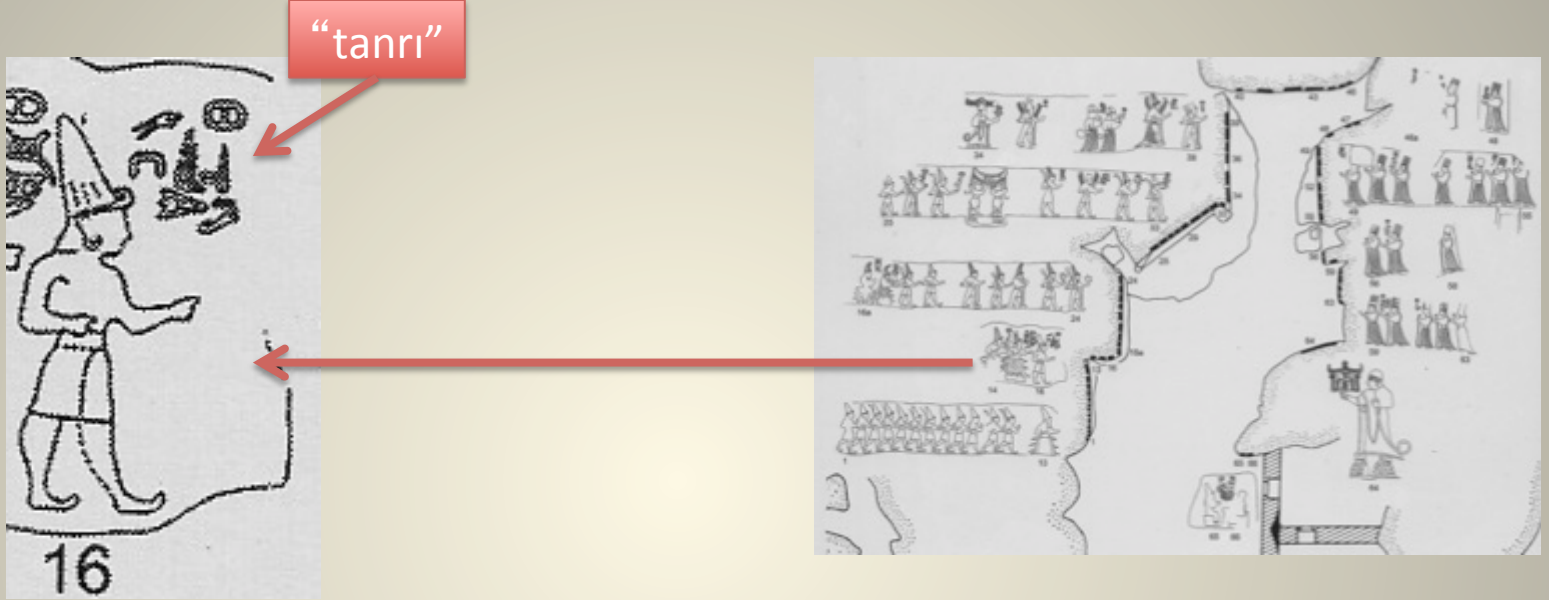
kollarının duruşu ve yöeliş biçiminden öne doğru hızlı hareketlerle ilerlediği izlenimi vermektedir. Başında ucu dik, boynuzsuz, sivri külahı bulunmaktadır. Külah üzerindeki dikey şeritler çok siliktir. Uzun sakalı ve kulakları belirgindir. Sağ kolu kıvrık olarak beline paralel şekilde durmakta, sol kolu ise hafif öne doğru uzanmaktadır. Belden genişleyen çan biçimli yere kadar uzanan giydiği bir eteği vardır.

14, 15: Dağ Tanrıları

14. Külâh şeklinde bir şapka, onun üzerinde belirgin dikey çizgiler ve önünde tek bir boynuz görülür. Sakalı ve kulağı belirgindir. Etek detaylarında eteğin çan biçiminde olması ve yanlardaki üçer çıkıntı dışında başka bir belirginlik yoktur.

16: bilinmeyen bir tanrı /tanrısal ırmaklar ?

Ucu sivri, külah şeklinde başlık taşıyan adı bilinmeyen bir tanrıdır. Üzerinde beli geniş kemerli kısa bir etek, kulağında bir küpe vardır.

II. Murşili'nin bir duası

“Ey siz dağlar, ırmaklar, pınarlar ve yeraltı akıntıları

16a, 17: Dağ Tanrıları

16a. Ucu sivri, önünde bir boynuz bulunan külahı vardır. Yüzüne ait burun, kulak, küpe, sakal detayları belirgindir. İki kolu dirseklerden bükülü olup elleri öne doğru uzanmıştır. Beli kemerli, çan biçimli eteğinin alt kısımları deforme olmuştur. Eteğinin üzerinde dağı sembolize eden kabartmalar ve iki yanından çıkıntıları hafifçe belli olmaktadır.

Dağ Tanrıları

Dağlar, çağlar boyunca insanlara uzak, ihtişamlı, çekici, kendi içinde çeşitli kaya oluşumları, kanyonları ve dik zirveleriyle erişilmez, ani sağanakları, fırtına, erozyon ve çığlarıyla çok tehlikeli görünmüştür.

Dağlar bu dehşetli gücü ve ihtişamlı görüntüsü ile hemen tüm medeniyetlerde bir tanrı olarak kabul görmüştür.

Hititlerde dağların kutsal kabul edilmesi ve dağ tanrılarının bulunduğu dair inanca bağlı olarak, kendilerinden önce ve sonra aynı külte sahip olan çeşitli kültürlerde olduğu gibi Hititler, her dağa ait müstakil törenler icra etmişlerdir. Mesela Sümer'de Tanrı Enlil'in makamı dağlardır, Kumarbi Efsanesinde gökler Kralının Lalapandua dağında oturduğu görülür, tüm tanrılar Šepiša adlı dağda toplanırlar. Hurri etkisinin Hitit kültüründe yer aldığı dönemlerde, özellikle kral III. Hattušili ve eşi Puduhepa'nın egemenlik yıllarında, dağ tanrılarının Hitit panteonunda yer almış oldukları bilinmektedir.

Dağ tanrılarının kökeni

Mitanni-Hurri bölgesinden:

Dağ tanrılarının değişik biçimde tasvir edilmiş olmalarının nedeni farklı dağ tanrılarını temsil etmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Anadolu Hitit sanatında dağ tanrısı tasvirlerine bugünkü bilgimize göre M.Ö XIII. yüzyıldan itibaren rastlıyoruz. Huri etkisinin Anadolu'da sezildiği sırada diğer Hurri tanrılarıyla birlikte dağ tanrılarının da Hitit panteonunda yer almış olması mümkündür.

Fakat zaten Dağ tanrı Sümer Efsanesinde bilinmektedir.

Bir Sümer Efsanesi'nde Iştar ile Dağ Tanrısı Ebih arasında yaşananlar şu şekilde anlatılmaktadır:

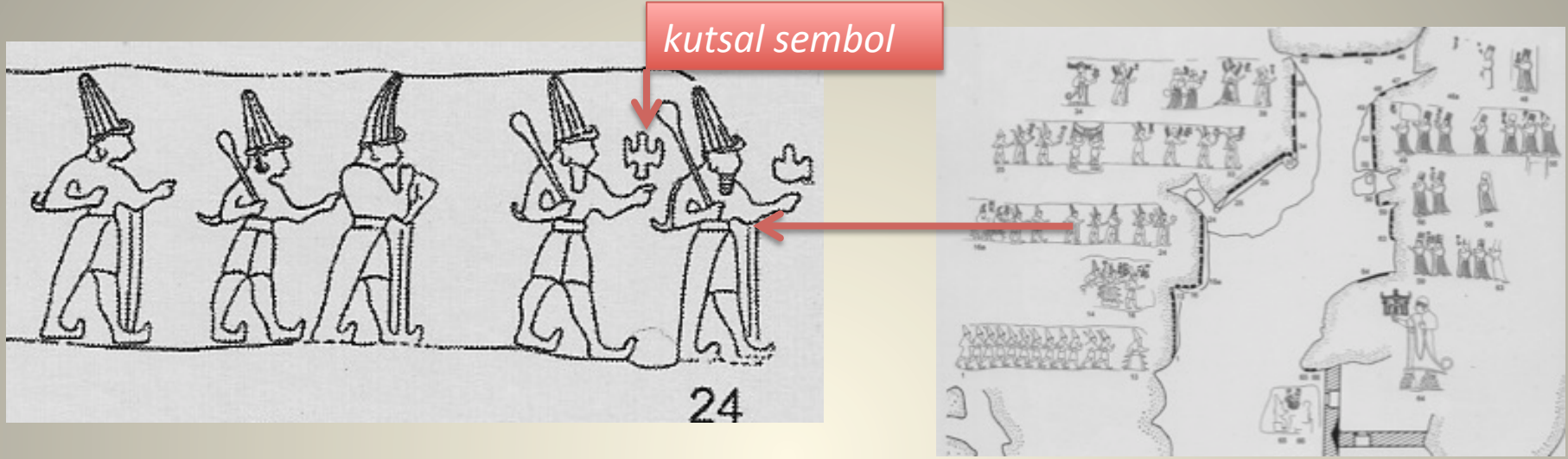
"Iştar saygın dağ ilahı Ebih'e karşı olan bir mücadelesinde....."

18, 19: Bilinmeyen Tanrılar

18. Dikey çizgilerle süslü külah biçimli şapkasının önünde bir boynuz görülür. Figürün burnu, çenesi, kulağı belirgindir ve içi boş bir küpesi vardır. Kollar kıvrılmış şekilde öbe doğru uzanmaktadır. Sağ kolunun arkasında bir tutam sağ görülmekte, sağ elinde omzuna yaslanmış duran bir topuz (GIŠTUKUL) taşımaktadır. Ayrıca belinde kalın kemeri olan kısa bir etek giymektedir ve ayakkabılarının burnu yukarıya doğru kalkıktır.

20, 21, 22, 23, 24: Bilinmeyen Tanrılar

20. Başındaki külahın önünde tanrı sembolü olan bir adet boynuz taşımaktadır. Burnu, çenesi, kulağı ve halka küpesi belirgindir. Kolları öne doğru uzanmış görünmektedir ve sağ dirseğinin hemen arkasında bir tutam saç görülmektedir. Sol kolunun altından sol ayağından yere kadar uzanan bir asa bulunmaktadır. Sol kolunun altından başlayıp sağ bacağının tamamını örterek yere kadar uzanan etek, sol bacakta diz üzerinde kalmaktadır.

25: Bilinmeyen Tanrı

Başında, önünde boynuz bulunan külah biçimli şapkası, üzerinde beli kemerli kısa eteği bulunmaktadır. Kolları önde doğru uzatılmış vaziyette ve sağ kolunun arkasında bir tutam sağı görülmektedir. Ayaklarında da yine çarık görünümlü pabuçları vardır.

26: Pišaišapi

Başında, önünde bir boynuz bulunan külah biçimli şapkası, üzerinde beli kemerli bir tarafı sağ bacağını tamamen öten, diğer tarafında sol bacağına dizinin üzerinde kalan eteği bulunmaktadır. Kolları ileri doğru uzanmakta, sağ elinde sağ omzuna dayalı bir orak, sol kolunda ise dirseğinden başlayıp sol ayağının üzerine inen bir asa vardır.

27: Nergal (Savaş tanrısı)

İkinci bin yılın ortalarından beri U.GUR olarak bilinen ve “büyük tanrı” anlamına gelen Nergal’e Mezopotamya uluslarının çoğunca tapılmıştır.

Nergal Doğu Anadolu’nun en yüce tanrısıdır.

(Babil Kökeni ?: Babil’deki Kutu şehrinde bulunan E-Meslam (ya da Meslam Evi) tapnağında tapınıldı).

Nergal (savaş, salgın hastalık, ölüm tanrısı)

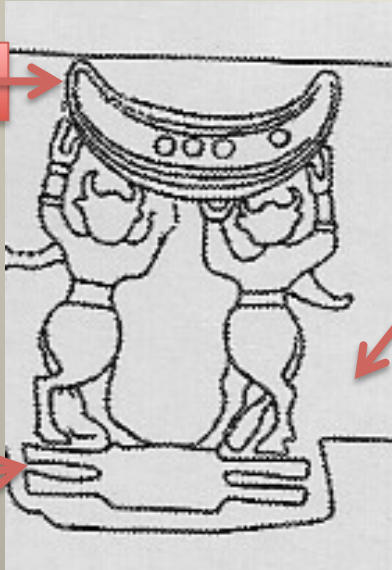
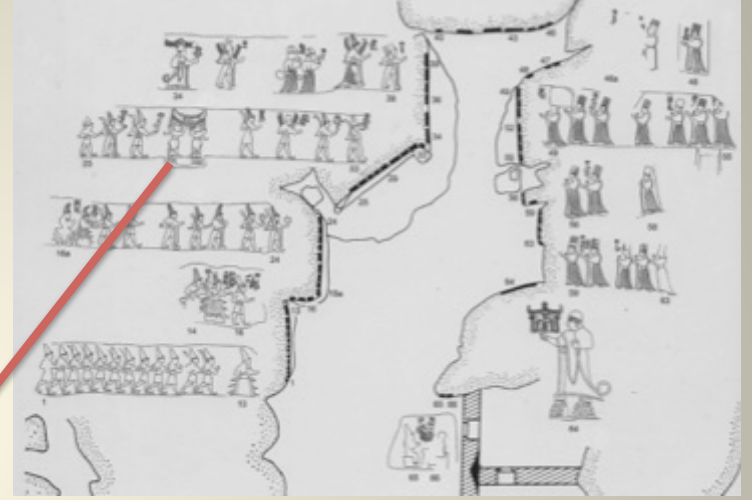
Nergal, Sümer ve Akad'da yeraltı tanrısı olarak bilinir ve simgesi hançerdir.

Šamaš'ın gece döngüsünde ortaya çıkan karanlık yüzü olduğuna inanılmaktadır. Eski Asur tabletlerinde ismi geçen "Hawalum'un kralı" ve "Hubšal(um)'un Nergal'i" olarak geçen iki ismin, Hitit dinindeki Nergal ile aynı tanrılar olduğu sanılmaktadır. Sümer mitolojisinde Nergal'in, 'Uruk kanunlarının tanrısı' ve 'Uruk tanrılarının korucusu' olarak anıldığı görülür. Burada Nergal, Aštapi ve Nubadig ile üçlü-savaş tanrısı gurubunu oluştururlar. Nergal, ölümler diyarının kralı, Ereškigal'in de kocasıdır ve Enlil ile Ninlil'in oğludur.

"Erra" olarak da bilinir.

28 ve 29: Boğa Adamlar Hurri ve Šerri

Boğa adamlar Mezopotamya'dan Anadolu'ya doğru uzanan bir simgedir. Fırtına tanrısının genellikle savaş arabasına at koştuğu görülen gökyüzünün boğası Hurri ve Šerri'dir. Šer-"gün", hur-"gece" anlamına gelen Hurrice kelimelerden oluşan bu boğalar metinlerde daima yan yana görülmektedir.

Gökyüzü ?

Dünya ?

İkili figürde boğa adamlar Luvice "dünya" logogramının üzerinde durmakta. Yine iki elleri üzerinde Luvice "gökkubbe" ya da "gökyüzü" anlamında hilal şeklinde bir logogram taşımaktadır.

30: ZABABA (Wurunkatta /Šulinkatte)

Mezopotamya'daki adıyla

ᵀ ZA.BA 4.BA 4, (DU.GUR=Hešui),

Hurricesi Aštabi (Hešue) Sümerce karşılığı ZABABA ve Hatticesi

Wurunkatta (Šulikatte)

(wur+katte=ülkenin Kralı)'dir. Olaslık savaş tanrısıdır.

ZABABA

Mezopotamya'da Tanrı Enlil ve Ninlil'in oğlu olan ZABABA Iştar'ın kocasıdır. ZABABA'nın diğer kardeşleri İnanna, Nanna-şuen (Nanna-Sin), Adad (Işkur), Pabisag, Nusku, Utu (şamaş), Uraş, Ennugi, Ninnurta (Ningirsu)'dur. ZABABA eski ağ Anadolu geleneğinde savaşın kişileştirilmiş ve simgeleştirilmiş şeklidir.

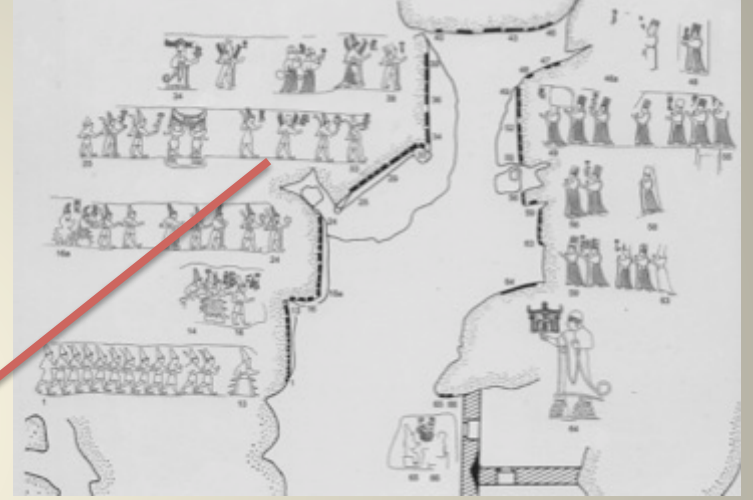
Babil'in kuzeyindeki Kiş kenti geleneğinde, ZABABA şehrin tanrısıdır. Hitit kehanetlerinde ve şifa formüllerinde ZABABA ismi '*şanslı silah*' anlamında kullanılmıştır. 'Göğün ZABABA'sı" sıfatı kozmogonik efsanesinde yer alır. Efsaneye göre savaş ve ihtiyaç anlarında ZABABA ortaya çıkmaktadır.

Ullikummi efsanesinde de savaş arabaları icinde yetmiş tanrıya öncülük yaparak Ullikummi üzerine saldıran tanrı olarak geçer. Ayrıca ZABABA Akadlar tar-afından da tanrılaştırılarak tapılan tanrılar arasında yer alır.

Tanrı ZABABA Hititlerde önemli töen ve bayramlarda ismine sık rastlanan tanrılardandır. Bu bayramlardan biri bahar bayram törenlerinden olan "AN.TAH.şUMşAR" bayramıdır. Töen, Tanrı ZABABA'nın tapınağını ziyaretle başlamakta ve yine onun tapınağına çeşitli hediyeler sunup, bazı tazimlerde bulunularak devam etmektedir.

31: Pirinkir/Pirinkar (Tanrıça ?)

Tanrının başında saçlarını göstermeyen bir bere bulunur ve kollarını açıp öne doğru uzatmaktadır. Elleri boştur. Omuzlarının arkasından yukarı doğru yükselen kanatları vardır. Üzerinde beli kalın kemerli kısa etek, ayaklarında tıpkı diğer tanrılardaki gibi burnu yukarı kalkık pabuçlar bulunmaktadır.

Pirinkir=Istar ?

Güterbock göre, *Pirinkir*'in cinsiyeti belli olmadığından *Ištar* ile olan ilişkisinin ne derece olduğunu söylemek zor, *Pirinkir* metinlerde erkek tanrılar arasında söylenir bu yüzden o da erkek olmalı."

Pirinkir/Pirinkar

(Tanrı ya da Tanrıça ?)

Bir metinde bayan/sahibe/hakime sıfatları ile birlikte kullanılan Pirinkir, Meskene/Emar'da bulunan tabletlerde elde edilen bilgilere göre, Iştar'ın astral biçimi olan Ninşiann (DIşTAR MUL) ile eşitlenmektedir. Buna göre Pirinkir 'Venüs' ya da 'Sabah Yıldızı' olarak kabul edilmektedir.

Mezopotamya, Hurri = Tanrıça

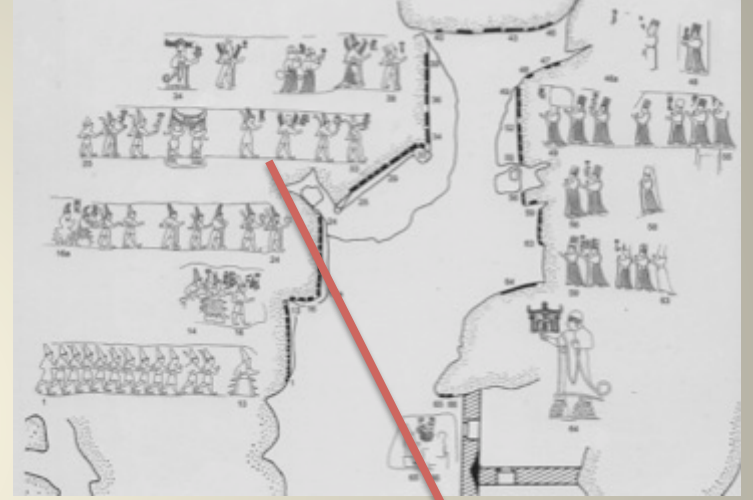
Anadolu= Tanrı

Pirinkir'in Anadolu ve Mezopotamya'da farklı cinsiyet ve özelliklerde görülmesi Eskiçağ pagan toplumlarında sıkça görülen durumlardan biridir. Yani bir tanrı tarihi sürec içerisinde ve coğrafya değişikliğinde dişi ya da erkek olarak farklı cinsiyetler alabilir, bazı toplumlarda tarımı, doğayı, bereketi sembolize ederken farklı bir toplumda savaşı ve gücü temsil edebilir. Çevre toplumların etkisiyle, asimile edilerek ya da olduğu gibi alınarak kendi inanç arına kattıkları dini öğeler ve tanrılar Hitit dininde yaşanan baskın senkretizmi açıkça ortaya koymaktadır.

32: Bilinmeyen Koruyucu Tanrı LAMA

Hititlerde koruyucu tanrı inancı Luvi kökenli anlayışın devamı olarak imparatorluk döneminde gelişme gösterir. Kelime Luvice'de *annari* Hititçe'de *innara*'dır ve 'güçlü, sağlam, dayanıklı' anlamlarına gelmektedir. Bu logogram "vahşi yaşamın gözdesi/hanımları" anlamında Tanrıça İnar'ı ifade etmek için kullanılmıştır. Koruyucu Tanrıça İnar daha sonraları Nubadig olarak bilinmektedir. Fakat onun LAMA adını alması muhtemelen Akadca metinlerde geçen Tanrıça *Lamaššu* ile gerçekleşmiştir.

Fakat bunun dışında da tarihte ve özellikle Hititlere yakın bölgelerde adı geçen eril koruyucu tanrılar bulunmaktadır. Bu tanrılara belki de Tanrıça *Lamaššu* ile ilişkili olarak "Koruyucu/kalkan/zırh LAMA" adı veriliyordu. Bu tanrıların bilinen Hattice isimleri şunlardır: Karzi, Hapantali(ya), Zithariya. Asur Ticaret Kolonileri çağı metinlerinde geçen diğer bir isim ise Habatali'dir.

33: Savaş Tanrısı Aštabi

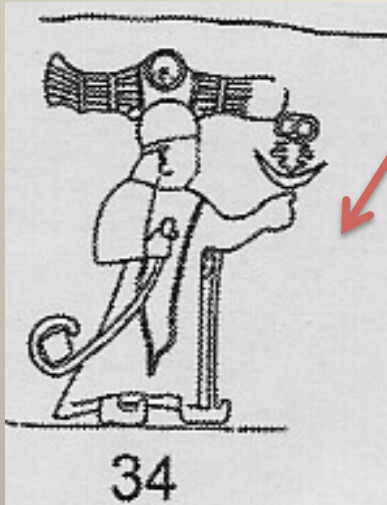
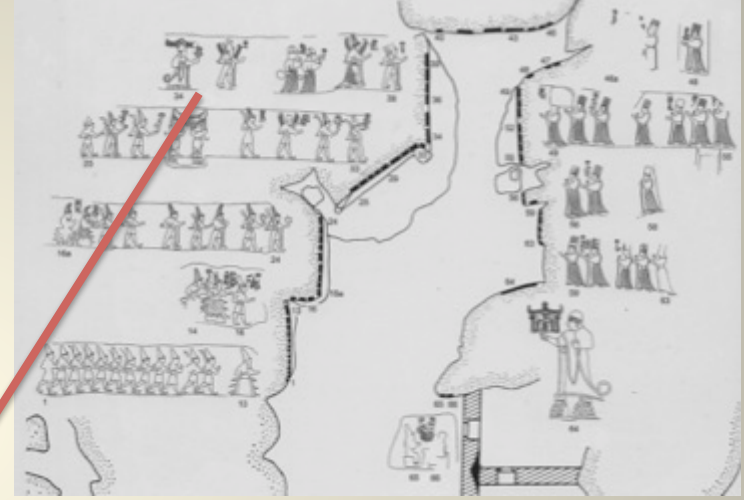
A-ša-ta-pi ifadesi ve kesin olan iki hece, -ta-pi'nin yanı sıra bu figürün Yazılıkaya'da tanrılar sırasındaki konumundan dolayı Laroche onun Hurri panteonunun savaş tanrısı Aštabi ile özdeşleştirilmesini önermiştir.

Aštabi, **Mezopotamyalı savaş tanrısı ZA.BA.BA ve Tanrı Ninurta ile eşittir.**

34: Gökyüzünün Güneş Tanrısı İştanu

Hatti kökenli bir tanrı olan Gökyüzünün Güneş Tanrısı ve tanrılaştırılmış kral figürü İştanu kabartmasıdır. Akadlarda da tapınılan Güneş Tanrısı, Babil'in Őamař'ı ile özdeşleştirilmektedir.

Güterbock bu tanrının bir Güneş Tanrısı mı yoksa bir kral mı olduğu sorusunu ortaya atar. İkonografik olarak o, bir Hitit Güneş tanrısıdır ya da öldükten sonra tanrı olan bir kraldır.

35: Ay Tanrısı

Uzun sakalı, burun, kulak ve küpe detayları belirgindir. İki kolu dirsekten bükülüdür ve elleri öne doğru uzatılmış, parmakları ise ileriye gösterir şekildedir.

Omuzlarından yukarı doğru iki kanadı, ensesinden dirseğine kadar inen saçı vardır. Sol kolundan ayağına kadar inen asası görülmektedir. Beli kemerli eteği bir bacağına dize kadar iken diğer bacağına yere kadar uzanmaktadır. Külah biçimli şapkasında büyük hilal şekli görülür.

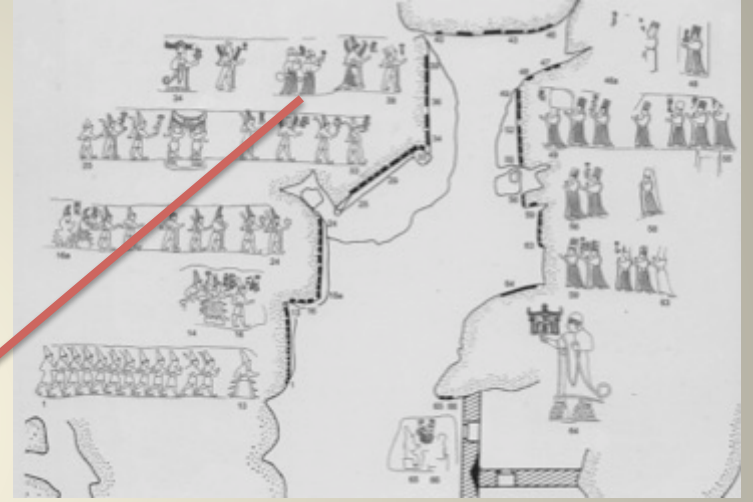
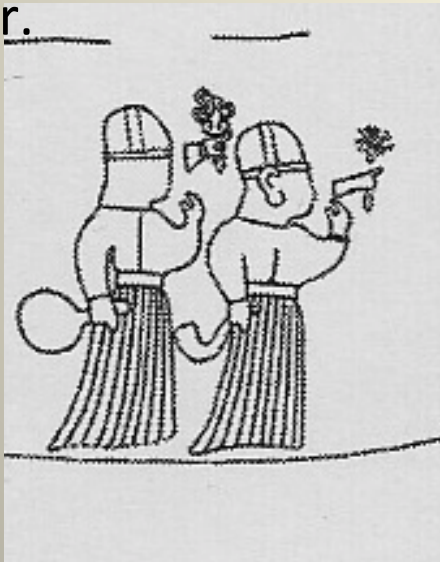
Malatya ve Yazılıkaya kabartmalarında Ay Tanrısı'nın, Güneş Tanrısı'nın önünde yürümesi, Ay Tanrısı'na 'Güneş Tanrısı'nın babasıdır' diyen Babilonya görüşüne uygun düşmektedir

᠒LUNE=Kuşuh şeklinde okumaktadır. *Kuşuh*, Ugarit'te yeminin efendisidir. Hitit ve Hurri metinlerinde Ay Tanrısı anlamında kullanılmaktadır.

36, 37: Ninatta ve Kulitta

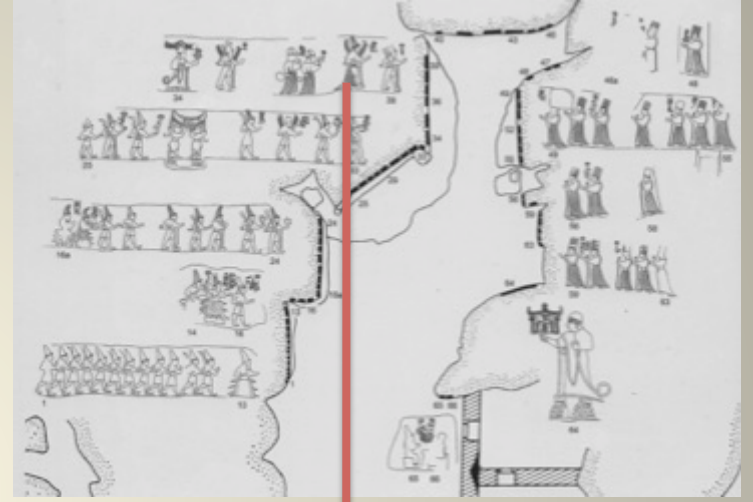
Yazılıkaya'daki figürlerinin önünde tanrı hiyeroglifi bulunmayan Hurri kökenli Ninatta ve Kulitta, kask ya da bere gibi yarım küre biçiminde farklı başlıkları ile dikkat çekmektedir. Belden kemerli, pilili uzun etekleri yere kadar uzanır, ayakları görünmez, sağ elleri yüzlerine doğru yukarı kalkıktır.

Kader ve doğum tanrıçaları olarak bilinen Ninatta ve Kulitta'nın Sümerogramı DINGIR.MAHMEŠ dir. Anlamı "Güçlü Tanrıçalar" olarak da bilinir.

Ninantta ve Kulitta Mezopotamya'daki Tanrıça Nintu (Anun eşi)'ya eşittir.

38: Šaušga/Ištar

İkonografik olarak hem kadın hem de erkek giysileri içinde görülen Šaušga, Yazılıkaya galerisinde, erkek (no:38) ve kadın (no:52) tanrıçalar arasında yer alır. Tanrının çift yönlü görünümünün nedeni, savaş ve cinsellik işlevlerinin varlığıdır.

Šaušga/Iřtar (Ařk ve savař)

Asıl tapınağı Ninive’de olan ve Hurri dilinde adı “büyük (tanrıça)” anlamına gelen ařk ve savaş tanrıçası Šaušga, ilk olarak III. Ur döneminde Iřtar ile birleştirilmiş olup, Asur’da, Dicle’nin kuzey batı bölgesinde, Arappa’nın pek çok bölgesinde, Mitanni krallığında en büyük tanrıça olarak uzun süre saygı görmüş ve ibadet edilmiştir. Asurlular tarafından av ve ana tanrıça olarak da sayılması nüfuzunun yaygınlaşmasına sağlamıştır. Akad ve Suriye-Anadolu geleneklerine göre, hava tanrısının kız kardeşidir fakat orijinal yeri Hurri panteonundadır. Ugarit’deki Akad metinlerinde “Hurri’nin Iřtar’ı” olarak geçmektedir. Kuzey Suriye’de Tanrıça Iřhara, Ugarit’te de Ařtarte ile birleştirilmiş, Kizzuwatna’da “kara tanrıça” olarak bu özelliği ile ona saygı duyulmuş ve heykeli Kizzuwatna-dan sonra Šamuha’ya gönderilmiştir.

III. Hattuřili yazılı belgelerinde sık sık adı geçen Lavazantiya şehrinin Iřtar’ı Puduhepa’nın koruyucu tanrısıdır ve Hititlerin Iřtar işareti ile ifade ettikleri tanrıça Mezopotamyalı Ařk Tanrıçası Iřtar’dan ayrılır. Hurrilerin Šaušga adını verdikleri bu tanrıça, yine Hurriler eliyle Anadolu’ya getirilmiş ve yerel tanrılarla beraber Hitit kültürüne geimiştir.

39: Ea (Bilgelik Tanrısı)

Akad döeminde saygı gösterilmeye başlanan Ea. Buradan Hurri panteonuna geçiş ve onların en büyük tanrılarında birisi olmuştur. Arkaik dönemde ismi A'a'dır ve genellikle Anadolu'da erken dönemde kabul edildiği varsayılır.

Sümerlerin baş tanrısı *ENKI*, *Eski Mezopotamya inancında dünyanın yaratıcısıdır.*

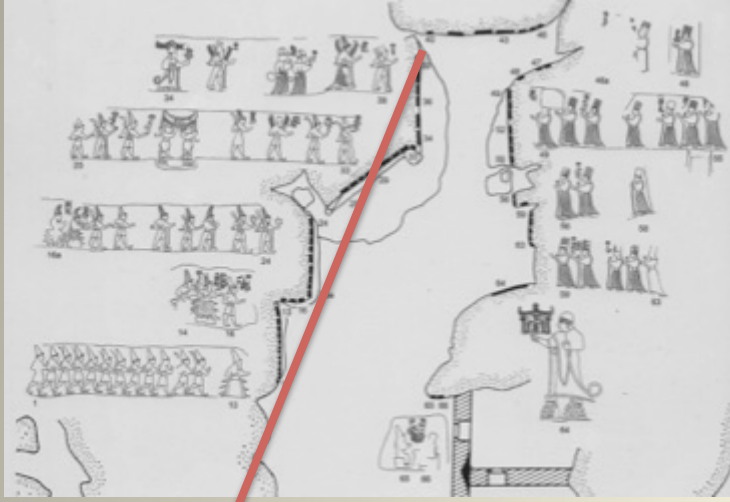
EA

Babil'de Ea, Hurri'de bilgelik ve doğa Tanrısı Ea/A'a ile birleştirilerek tanımlanmıştır. Özellikle Ullikummi şarkısında Ea'nın bilge (*hasissi, Akadcası hasısu=bilgelik*) portresi çizilir. Ea için bu sıfat sıklıkla kullanılır ki onun sıfatına yakışan özel bir tarzı vardır. Asur'da özel bir tapınağa sahip olan Ea Mitanni krallığında şarri ismiyle bilinir.

Hatti tanrıları içinde önemli bir yere sahip olan Ea, Mezopotamya'da Cehennem/öbür dünya tanrısı olarak da bilinir. Babil'de inanılan Tanrı Marduk, Ea'nın oğlu olarak vasıflandırılmıştır. Bu nedenle Ea'nın hikmetinin varisi olduğu düşüncesiyle hastaların dertlerine şifa verip dertleri kovabilen ulu bir üfürükcü ilah şeklinde tasavvur edilmiştir.

Eski Hitit metinlerindeki tanrılar arasında Ea'nın ismine rastlanmazken XIV. yy'a gelindiğinde Ea politik antlaşmaların girişindeki tanrıların antlaşmalara şahit tutulduğu listelerde ve ritüellerde kendisine yakarılan tanrılar arasında görülür.

40: Tahıl Tanrısı Kumarbi

Tanrı iki dağ üzerinde durmaktadır. Önünde bir buğd başağı figürü vardır ki bu figürden onun Tahıl Tanrısı Kumarbi olduğu anlaşılmaktadır.

Hurri teolojisinde önemli bir yere sahip olan Kumarbi Efsanesi'nde, Tanrıların babası şeklinde ifade edilen Kumarbi, "Tahıl Tanrısı" sıfatıyla bilinir.

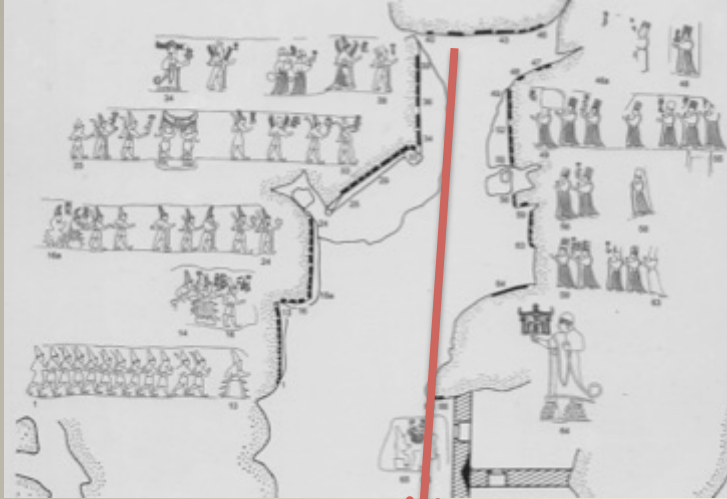

Tanrı Kumarbi, Mari'de bulunan en eski metinlerde Kumurwe gibi farklı isimlerle geçmektedir. Dicle'nin doğusunda Azuhinnu'da da inanılan bir tanrıdır. Suriye ilahiyatı geleneklerinde Kumarbi, Orta Fırat'ta tahıl tanrısı Dagan, Sümer-Akad'da Enlil ve Ugarit'te Mezopotamya'da NISABA, Hurri'de tanrı Halki'ye denktir.

Bu denkleştirmenin nedeni bu jenerasyondaki tanrıların benzer özellik ve sıfatlara sahip olmalarıdır. Hurri-Hitit tanrı listelerinde genellikle Kumarbi yerine 'tahıl' kelimesinin kullanıldığı görülür. Kumarbi ve Dagan'ın ikisi de tahıl tanrısı olarak görülmektedir. Hitit-Hurri mitlerinde Kumarbi büyük Hurri tanrıları ile aynı görülmektedir.

41: Šuwaliyat/Tašmisu

Hurrilerde Tašmisu, Hititlerde ise Šuwaliyat olarak bilinen, çivi yazılı metinlerde ve efsanelerde Tešup'un kardeşi veya ikiz kardeşi olarak ismi zikredilir. Tešup ve Tašmişunun kardeş olduğunu ifade eden bir metin şöyledir: *“Güneş Tanrısının geldiğini gördüğü zaman Tašmishu kardeşi Tešup ile konuşmaya başladı: “O niçin geliyor, Göklerin Güneş Tanrısı, arzın kralı? Onun geliş sebebi, Bu sebep çok ciddi”*

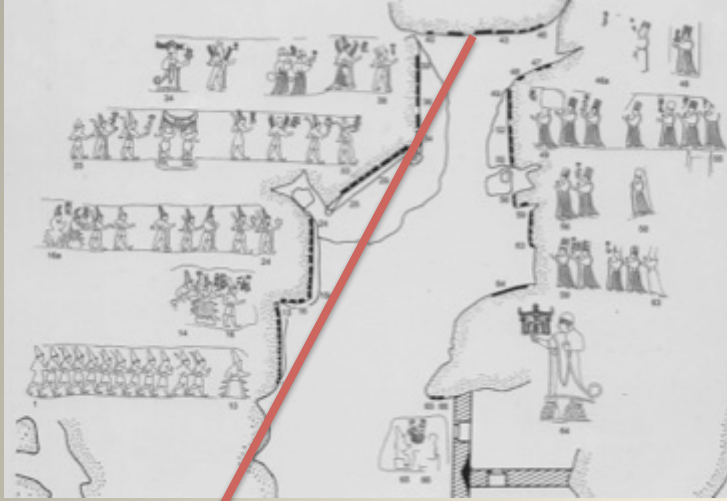
Taşmisu muhtemelen Hatti ülkesinin Fırtına Tanrısıdır. Yukarı Habur bölgesindeki Tadie şehrinde ortaya çıkan ve Emar'da da ibadet edilen Nabarbi'nin Tašmisu/Šuwaliyat'ın eşi olduğuna düşünülmektedir

42: Teşup ve Kutsal Dağları Namni ve

Hazzi

Sümer'de ıskur, Akkad'da Adad, Suriye ve Ken'an ülkesinde Baal, Hitit ve Hurrice'de Teşup ,Hatti dilinde Taru.Teşup'la birlikte anılan dağ tanrıları Namni ve Hazzi oldukları sanılmaktadır.

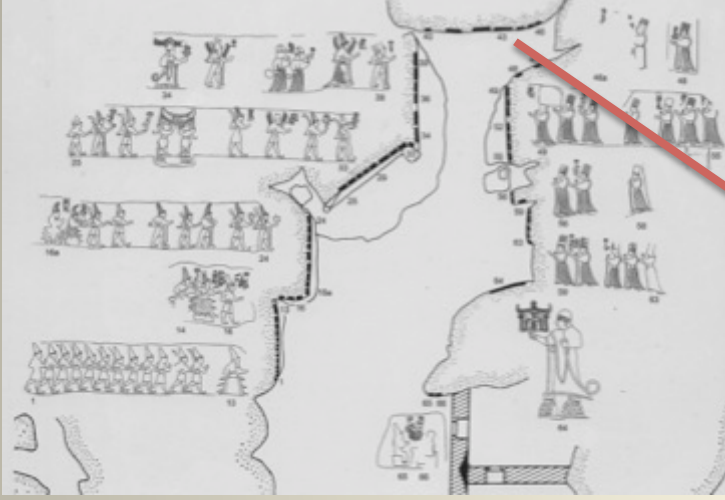
Hazzi, Hurri ülkesinde, Antakya yakınlarındaki Casius (Cebel el-Akra-Kel Dağ) dağı olduğu sanılmakla birlikte Hurri'de bir dağ tanrısı olduğu yorumuda yapılmaktadır.

Dağ Namni'nin ise konumu bilinmemekle birlikte bu iki dağ, Hurri kökenli dağlardır fakat Hitit panteonuna adapte edilmişlerdir. Fırtına Tanrısının iki dağ tanrısı üzerinde yükselmesi ve kendisine oğlunu sembolize eden bir buzağının eşlik ettiği sahne, Asur Koloni çağı'na ait silindir mühür baskılar üzerinde de görülen eski bir Anadolu geleneğini yansıtmaktadır.

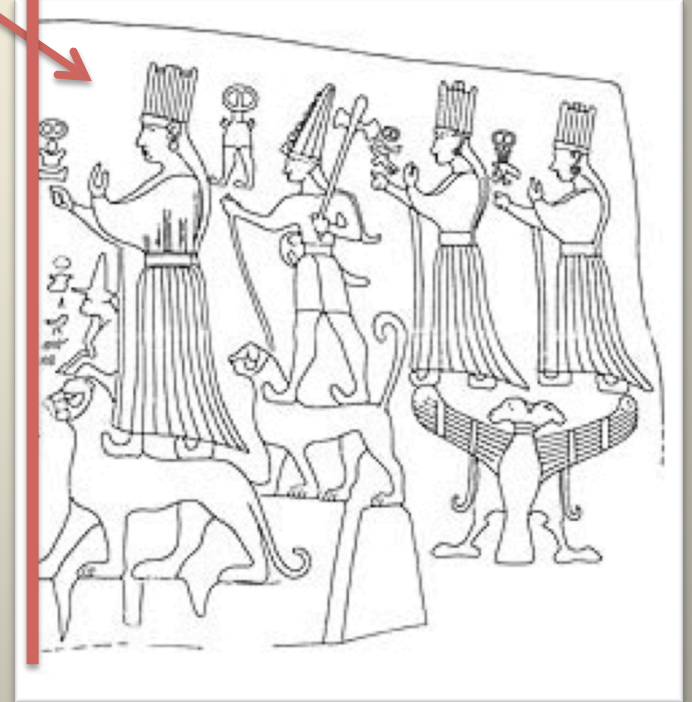
43: Hepat

Hepat, Suriye ve Anadolu'nun her yerinde tanrıça kültü genellikle 'ana tanrıça' olarak bilinir.

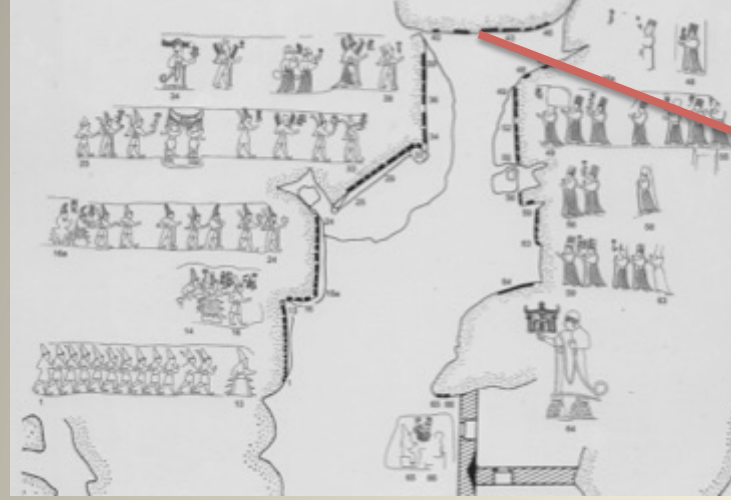

Fırtına tanrısı Teşeb'un eşi, Hurrilerin güneş tanrıçası. Arinna'nın Güneş Tanrıçası ile eşit (Geç Hitit'te Kubaba olarak geçer)

Tanrıçaları

44: Šarrumma

Yazılıkaya'daki tanrıçalar geçirdindeki tek erkek figürdür. Šarrumma, Puduhepa zamanından önce, annesi Hepat'ın yanında önemli bir statü kazanana kadar bir rütbeye sahip değildi.

baltası, başında şapkası,

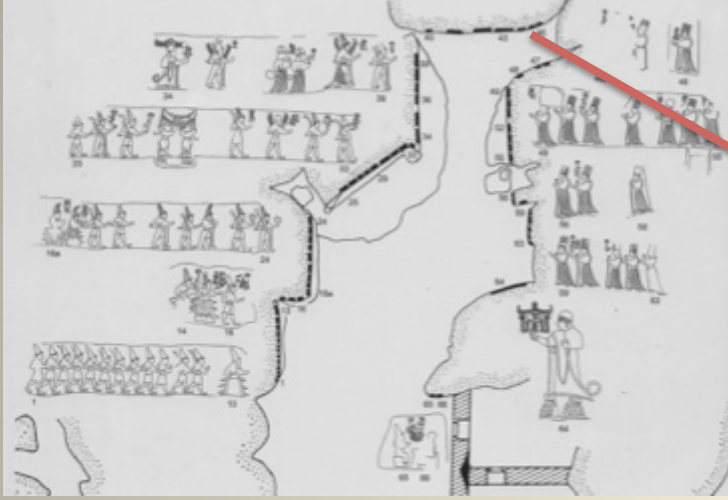
“annesine bağlı genç bir tanrı”

Anadolu-Kizzuwatna kökenli Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu'da kudretli bir dağ tanrısı olarak ibadet edilen Šarrumma, dağ tanrıları arasında önemli bir yere sahiptir.

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin çağında görülen Tanrı Šarrumma inancı farklı bölgelerde tanrının figürlerine rastlanmasını sağlamıştır.

Hurri tanrısı olmayan, Kizzuwatna'dan alınan Šarrumma'nın Hitit tanrıları panteonunda görülmesi, belgelere göre Büyük kral Šuppiliuma çağına denk gelmektedir.

45: Mezzulla

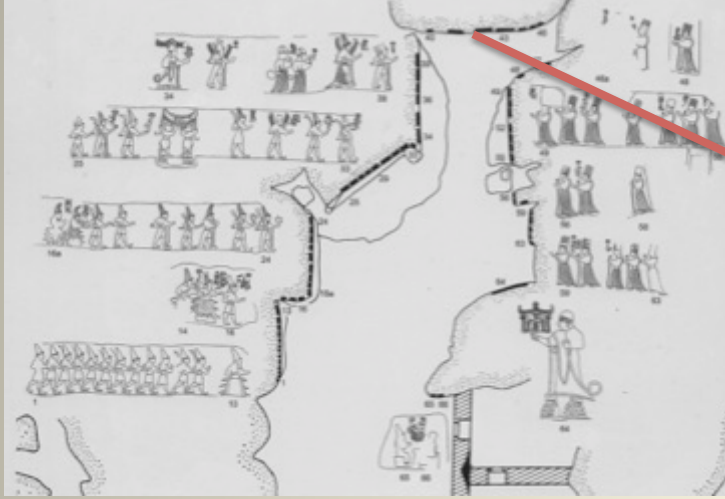

Mezzulla, Hattice bir isim olup, Taracha bu figürü Tešup ve Hepat'ın kızlarından biri olan Allanzu olarak yorumlarken, bazı kaynaklarda onun Tanrıça Allanzu, olduğu ifade edilmektedir (Tanrıçanın adı Tappinu olarak da bilinmektedir).

Hurri'de Hepat, Tešup, Šarrumma üçlüsü anne-baba-oğul olarak görülürken, Hititlerde Arinna'nın Güneş Tanrıçası, Hava tanrısının oğlu, Nerik ve Zippalanda şehrinin Hava Tanrısı, Tanrıçanın kızı Mezzulla ve torunu Zintuhi şeklinde görülür. Metinlere göre Mezzulla, Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın kızı ile denktir

46: Zintuhi

Taracha, bu figürü Tešup ve Hepat'ın kızlarından Kunzišali olarak yorumlamıştır. Fakat II. Muvatalli'nin, koruyucu tanrısı Pihaššašši'ye yaptığı duada Zintuhi'nin baş tanrı ailesinden olduğu anlaşılıyordu.

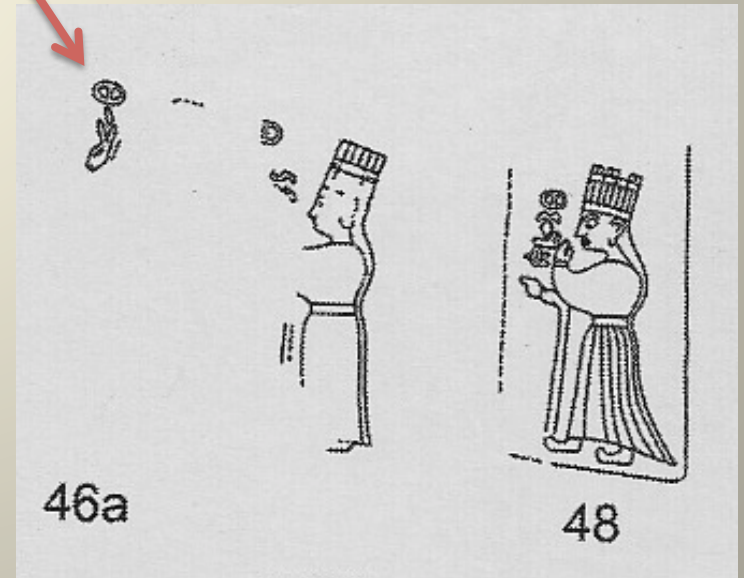
Zippalanda panteonunda ise Zintuhi altı tanrılar gurubuna bağlıdır: Zippalanda'nın Hava Tanrısı, Güneş Tanrıçası, Hava Tanrısı, Mezulla, Zintuhi ve Dağ Tanrısı Taha/Daha bu gurubun tanrılarıdır.

46a: Tarru Takitu

Hepat'ın hizmetçisi olarak bilinen Tarru Takitu'dur.

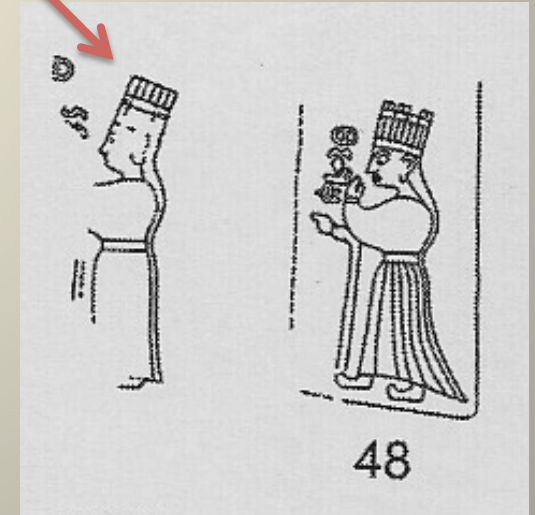

47 ve 48: Hutena ve Hutellur

Hutena ve Hutellura “kader ve doğum” tanrıçalarıdır.

Iştar’ın hizmetkaları ve kader tanrıçaları olarak tarif edilen Ninatta ve Kulitta’ya benzemektedirler.

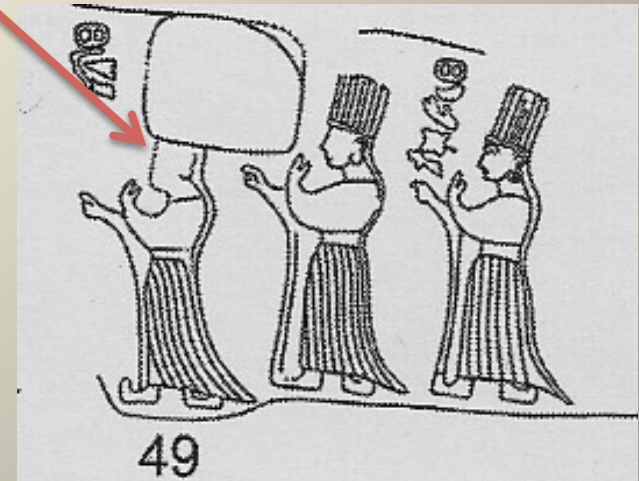

49: Allatu/Allatum

Allatu, Sümer'de Ereskigal (Erishkegal, Erishkigal) isimleriyle tapınılan Tanrıçalardan biridir ve Nergal'in eşidir. Ayrıca Mezopotamya tanrılar listesinde adı geçen Babil ve Asur tanrısı olup yer altı dünyasının cehennem tanrıçası ve kayıt tutucusu olarak tanımlanmaktadır.

Yine Sümer inancına göre insan öldükten sonra Tanrıça Allatu'nun hükmettiği yedi sur ve yedi kapı ile çevrili olduğuna inanılan bir yere gider ve orada dünyada yaptığı iyi ve kötü işlerin karşılığının görür. Tanrıça Allat, Hurri panteonunda Lelwani'ye eşit olmasındır.

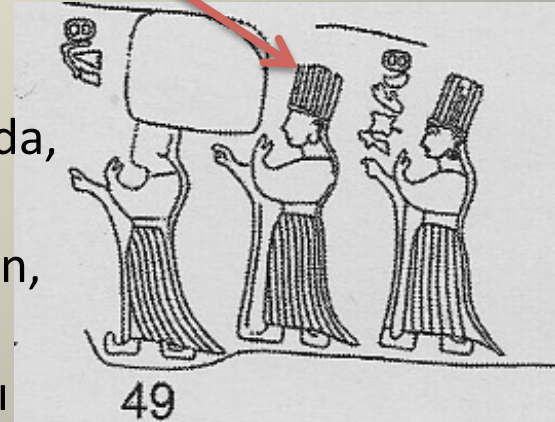
50: Işhara

Işhara, Akad'da şahıs isimlerinde kullanılmakla birlikte tanrı olarak inaniş III. Ur döneminde başlar ve Güney Mezopotamya da kültü hızla yayılır. Mari'de, eski Babil kurban listeleri içindedir. Tell al Rimah tabletlerinde, Işhara'dan A-ri-ta-na-ja olarak bahsedilir. Ugaritte adı Sami tanrı listeleri içinde görülür. Emar'da, önemli bir yer işgal eder.

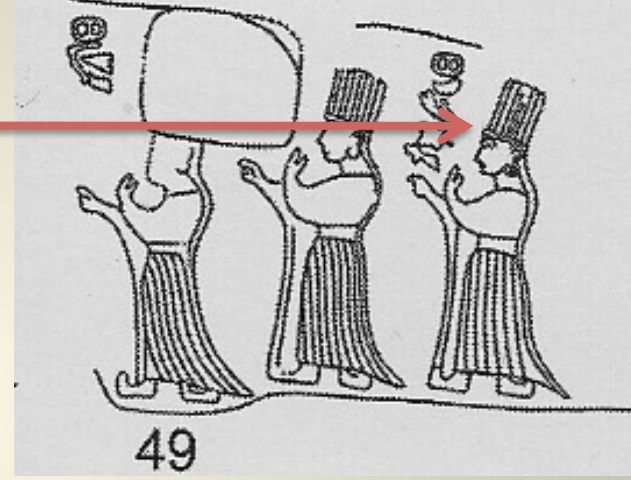

Onun için yapılmış bir tapınakta ismi "kralın hanımefendisi", "kahinlerin hanımefendisi" "şehrin hanımefendisi", "kadın peygamber", "hanımefendi" olarak geçer.

M.Ö III. binde Ebla'da ekin/tohum tanrısı Dagan ile ilişkili bir tanrıça olarak telaffuz edilmiş olduğu görölmektedir. Işhara, Ebla'da zirai faaliyetler ile ilişkili bir tanrıça olma özelliği yanında, "aşkın-cinselliğin hanımefendisi" gibi unvanlarla da tanımlanmaktadır. M.Ö II. binin ortalarından itibaren Işhara'nın, Fırtına ve Güneş tanrılarıyla birlikte Alalah panteonunun ve Kizzuwatna bölgesinin en önemli tanrıları arasında yerini aldığı görölmektedir.

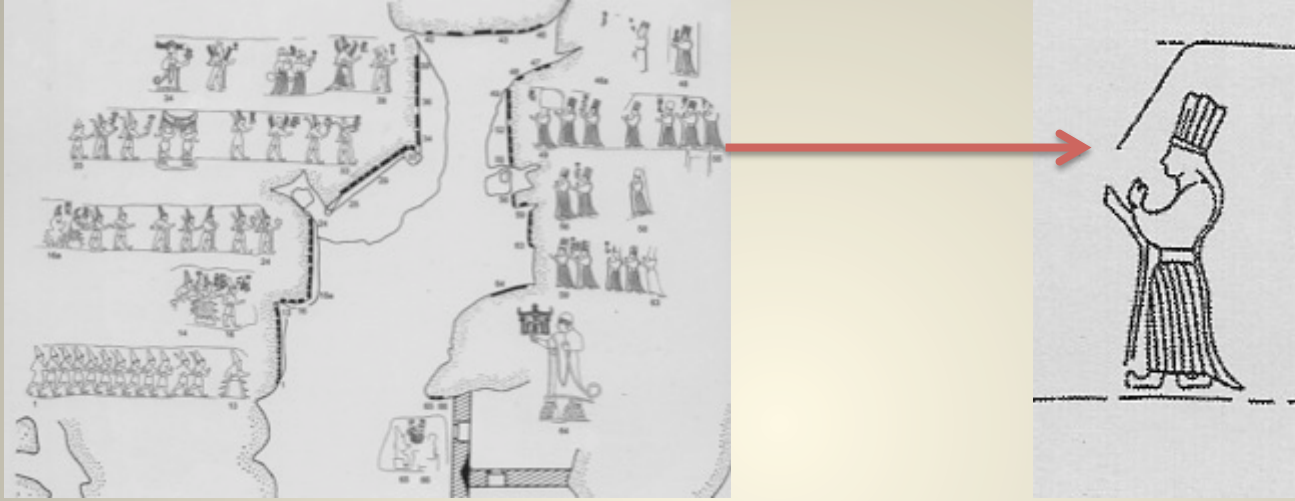

51: Naparpi/Nabarbi

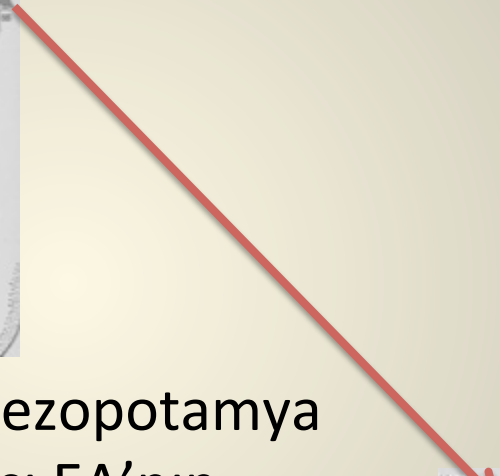
Hakkında fazla bilgi ve metin bulunmayan Naparbi ile ilgili olarak bilinenlere göre, Kizzuwatna kökenli bir arınma ritüelinde tanrılara sunulmak üzere 14 adet kült kabı hazırlanır. Bu kült kabı (muhtemelen içiki sunulmaktadır) önce baş tanrıça Hepat, sonrasında İshara, Allani, Niggalu, İstar'a sunulur. Anlatımın devamında on dördüncü kabın Nabarbi'ye sunulduğu görülür.

52: Šaluša / Šaluš/ Šaušga

Kumarbi'nin yardımcısı Tanrıça Šaluš-Bitini'nin ismini ortaya koymaktadır.

53: Tapkına/Damkına

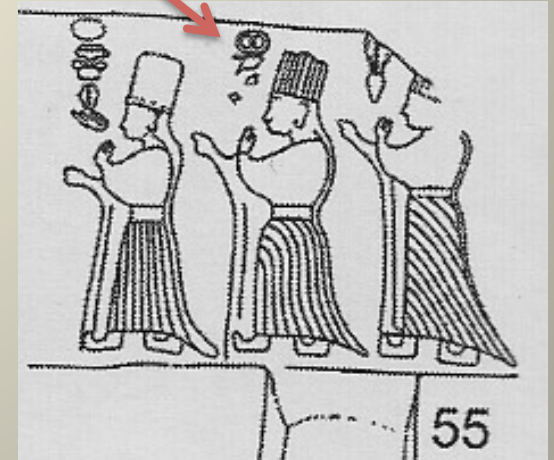

Damkına/Tapkına, Tanrı Ea gibi Mezopotamya köenli bir tanrıçadır. Bilgelik Tanrısı EA'nın karısıdır.

54: Nikkal (Ningal)

Ugaritte Hurri kültüründe yüksek rütbeli (üst düzey) tanrıçalardan biri olan Nikkal, Kušuh'un (Ay Tanrısı) karısı, Tanrıça İnanna ile Güneş Tanrısı Utu'nun annesidir. Ningal'ın Güneş Tanrısı ile akraba.

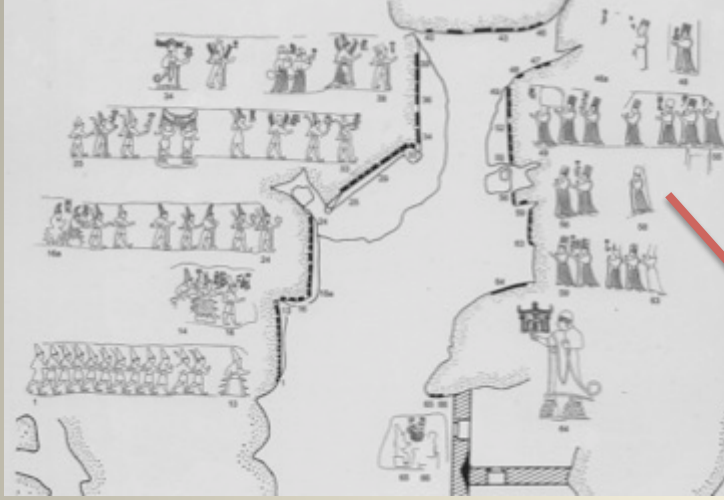
55: Aya

Tanrıça Aya Güneş Tanrısı'nın eşidir

56, 57, 58: Bilinmeyen Tanrıçalar

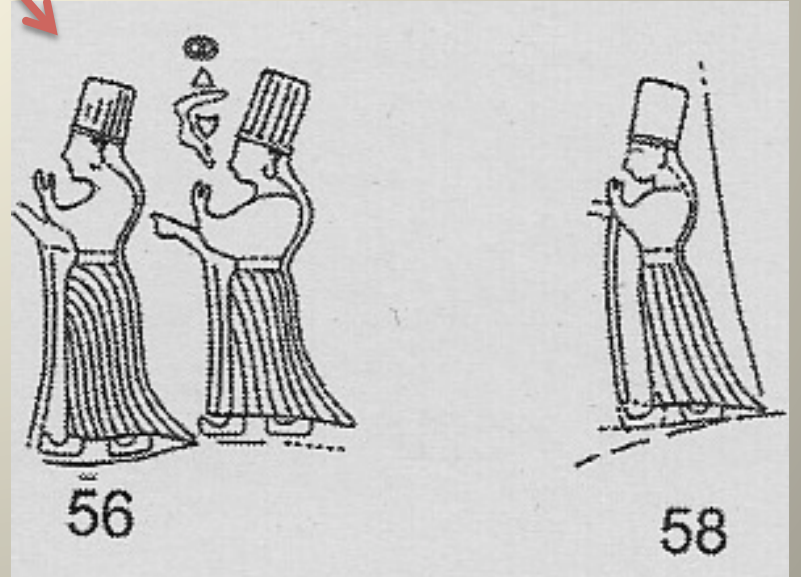

Mazzoniye göre

56. *Hurri dilindeki Tanrıça NIN.E, GAL veya Pendigalli'yi gösteriyor olabilir.*

57. ?

58. ?

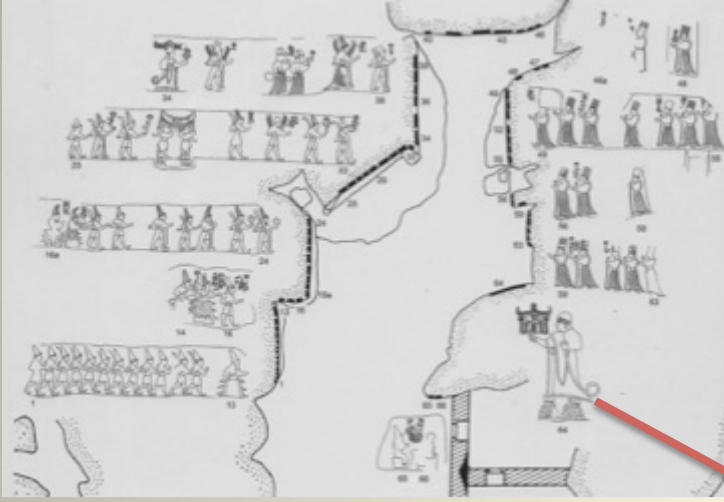
59, 60, 61, 62, 63: Bilinmeyen Tanrıçalar

59-63 ?

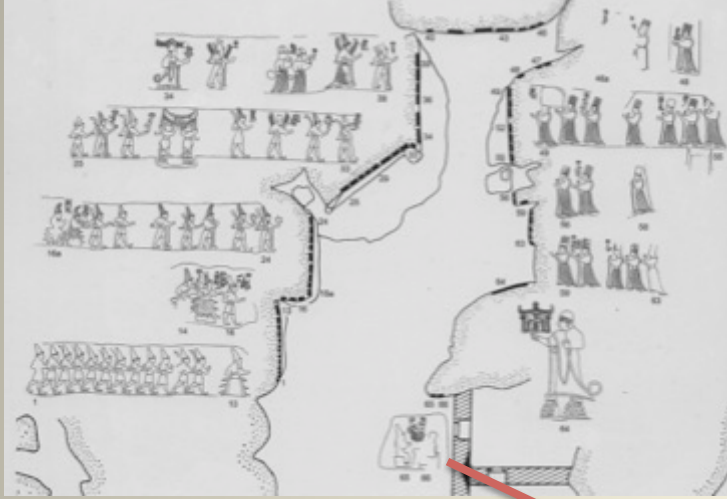
64: Kral IV. Tudhaliya

M. Ö. 1250–1220 arasında hüküm sürmüş olan IV. Tudhaliya, III. Hattuşili'nin oğlu, II. Murşili'nin torunu ve I. Şuppiluliuma'nın torununun oğludur.

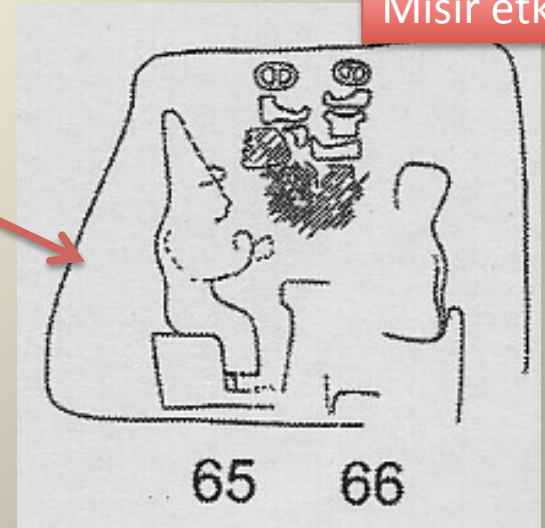

65 ve 66: Tenu–Tiyabenti

Hurri tanrılar listesinde bu tanrı adları, Teşup ve Hepat'ın vezirlerinin adları olarak anımsanmaktadır

Kabartmaların buradaki tapınak bağlamında anlamı belli değildir

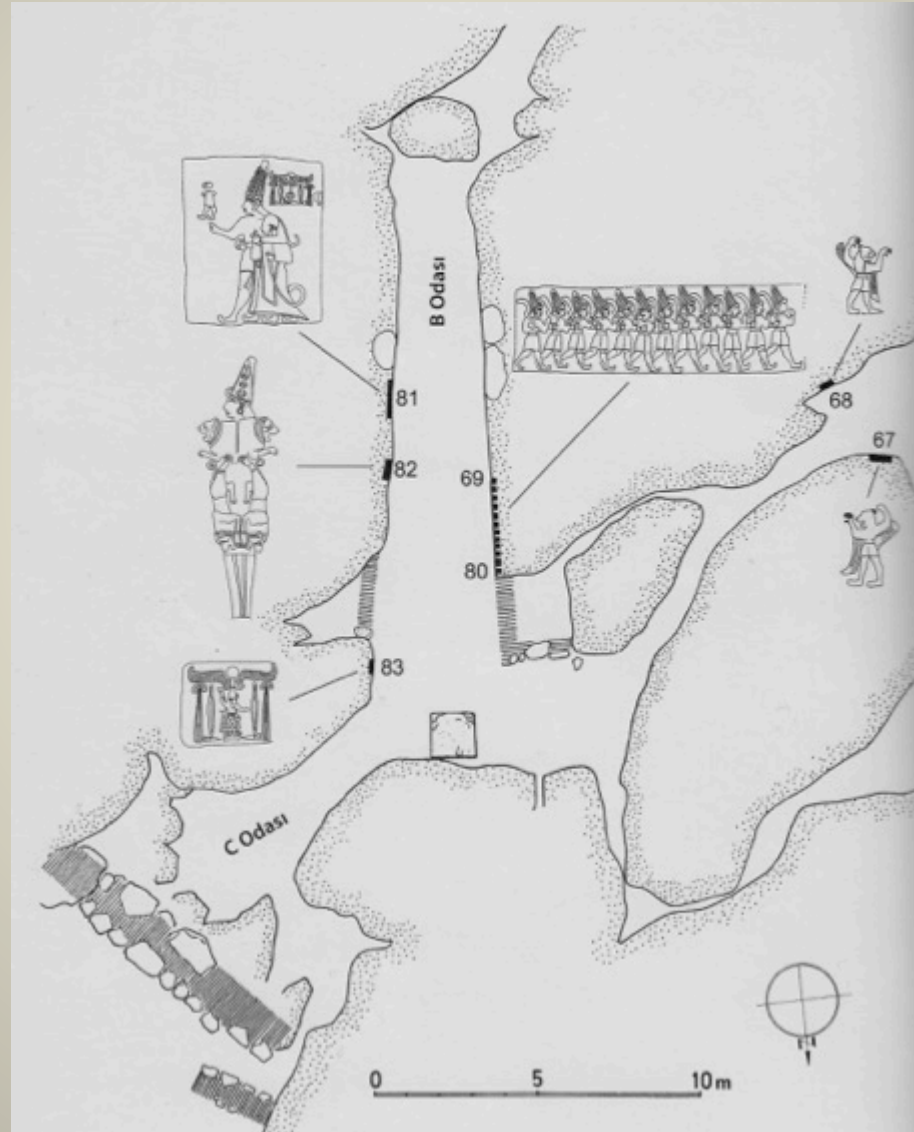

Mısır etkisi ?

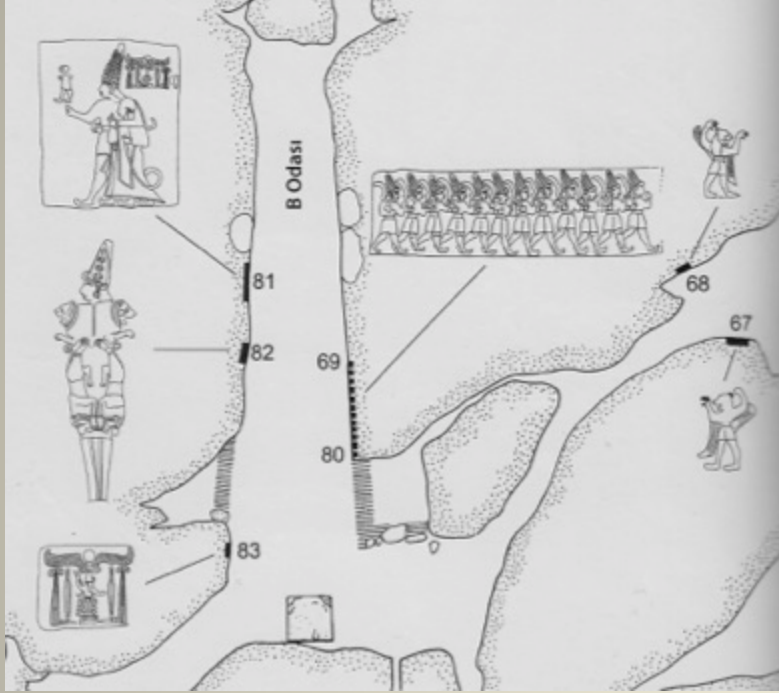
65 66

B odası

B odası

67 ve 68: Demon/Cin

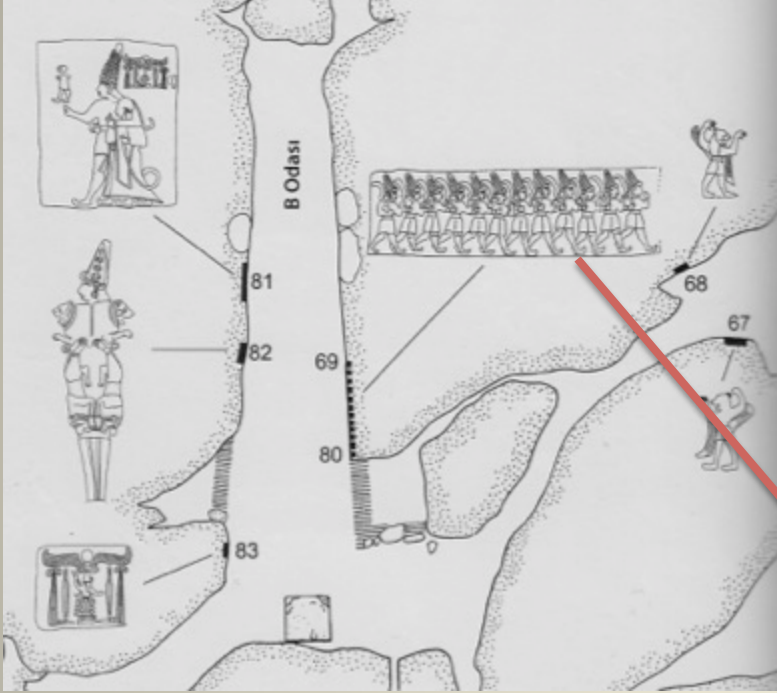

Hitit-Hurri dini metinlerinde yedili cin/şeytan gurupları yaygındır. Cin/şeytan inancı muhtemelen Mezopotamya kökenlidir.

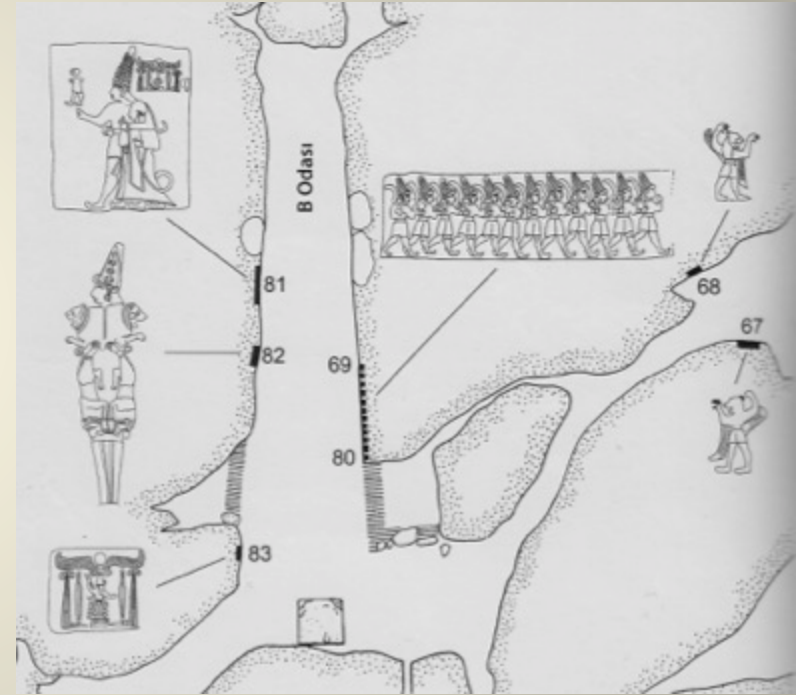

69-80: 12 Tanrı

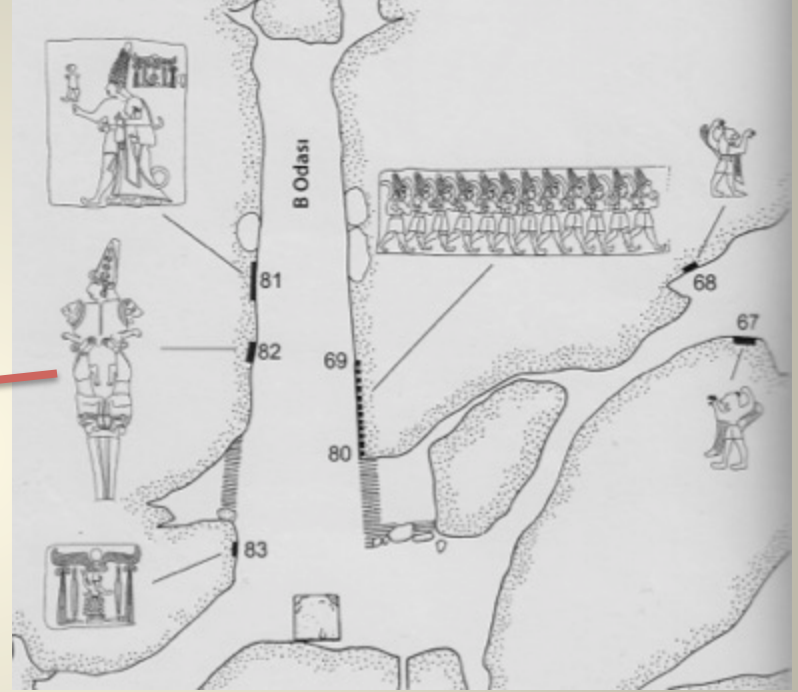
Hurri kültürünün izlerini taşıyan bu duruşları bir tören yürüyüşünü anımsatmaktadır.

81: Koruyucu Tanrı Šarrumma ve Kral IV. Tudhaliya

82: Kılıç Tanrı

Hitit dini inançlarına göre kılıcı yere saplayarak delik açılması, yeraltı dünyası ile bağlantı sağlandığı anlamına gelmektedir. “Nergal’in kılıcı” ve karşı duvarda bulunan “on iki yeraltı tanrısı” yeraltı dünyasını sembolize eden bir konsept oluşturmaktadır.

83. IV. Tudhaliya nın kartuşu

